

EKONOMİ POLİTİK

2009 ve Sonrası Üzerine Düşünceler

Erinç Yeldan, 7 Ocak 2009

Yeni yılın bu ilk yazısında yeni yılla ilgili beklentiler ve sonrası konularında bir değerlendirmenin uygun olacağı düşüncesindeyim: *Küresel kriz 2009 ve sonrasında ne gibi dönüşümlere yol açacaktır? Küresel kapitalizm 2007/2008 krizi sonrasında nasıl yeniden yapılandırılacaktır?*

Küresel ekonominin içine sürüklendiği bunalım koşulları nasıl aşılsa aşılınsın bir tespit çok açık ve nettir: kapitalizmin özellikle 1980 sonrasında geliştirdiği mevcut üretim ve ticaret kalıplarının sürdürülmesi mümkün değildir. “Serbest” ticaret, “serbest” finans ve “esnekleştirilmiş” emek piyasalarına dayandırılan fantezilerin artık sonuna gelinmiştir. Dünyanın finansal ve askeri hegemonik gücünün ABD’den sürdürüldüğü, üretim atölyelerinin ise Güney ve Doğu Asya’da konuşlandırıldığı uluslararası işbölümü çökmüştür.

Bu tespitin dayandığı savları daha yakından değerlendirebilmek için aşağıdaki tablodaki verilerden yararlanacağız. Tablo’da dünya üretim ve ticaret akımları kabaca üç ana bölgeye ayrılmıştır. 2006 yılı itibariyle, Kuzey Amerika (Kanada ve ABD) 12.4 trilyon dolar ile dünya toplam gayri safi hasılasının yaklaşık yüzde 35’ini üretmekte ve 1.2 trilyon dolarlık ihracat kalemiyle de dünya ticaretinin yüzde 15’ini karşılamaktadır. Avrupa ekonomileri dünya üretiminin yüzde 31.6’sını, dünya toplam ticaretinin de yüzde 45.7’sini gerçekleştirmektedir. Kapitalizmin “yeni kaplanları” diye anılan Güney ve Doğu Asya ekonomileri ise dünya üretiminin yüzde 20.2’sini üretirken, dünya ticaretinin yüzde 24’ünü sağlamaktadır.

Küresel Ekonominin Üretim ve Ticaret Kalıpları

	Toplam GSYİH (Trilyon \$)	Dünya Toplamına Oran Olarak (%)	Toplam İhracat (Trilyon \$)	Dünya Toplamına Oran Olarak (%)
Kuzey Amerika	12.4	34.1 (%)	1.2	15.9 (%)
Avrupa	11.5	31.6 (%)	3.3	45.7 (%)
Güney ve Doğu Asya	7.4	20.2 (%)	1.8	23.9 (%)

Yukarıdaki verilerde saklı olan detay ise şudur: 2006 itibariyle Kuzey Amerika bölgesi dünya üretiminin üçte birini yapar iken, Avrupa’ya 188 milyar dolarlık ihracat; Avrupa’dan ise 317 milyar dolarlık ithalat yapmakta idi. Aynı bölgenin Güney ve Doğu Asya ile olan ihracatı 219 milyar dolar; ithalatı ise 428 milyar dolardı. Dolayısıyla ABD ve Kanada, Avrupa ile ticaretinde 129 milyar dolar, Asya ile olan ticaretinde de 209 milyar dolar açık vermekteydi. Kuzey Amerika ucuz ithalat ile ücret maliyetlerini düşürüp, ekonomileri için gerekli ara mallarını sağlama alırken, karşılığında bol miktarda “yeni ürün” finansal kağıt ve yine “kağıt” para üretip satmaktaydı. Öyle ki, **Henry Veltmeyer** ve **James Petras**’ın bizlere açıkladığı

verilere göre, dünya piyasalarında her 1 dolarlık sanayi üretimine karşı, finans piyasalarında 25-30 dolarlık işlem gerçekleştirilmekteydi.

Amerika artık çoğunlukla finansal hizmet ve tasarım üreten bir ekonomi haline dönüşürken, “mamül mal” üretimini Avrupa ve giderek uzak Doğu Asya’ya bırakmaktaydı. Bu bölgelerde üretilen mallar ise, finansal sistemin kumarhane masasında yaratılan “kağıt”larla karşılanmaktaydı. Ancak söz konusu “kağıt”ların dünya finans piyasalarındaki değeri ise spekülatif davranışların körüklediği ve sanal inançların beslediği hayali değerlerden ibaretti. 2007/2008’de yaşananlar işte artık bu sanal dünyanın, “kendin söyle, kendin inan” masalından ibaret sahte değerler sistemini çökertti. “Toksik varlıklar”, “eşik altı – vasıfsız krediler” gibi sıfatlar bu dönemin ürünü oldu.

Kapitalizmi bu kriz sonrasında neler beklemektedir? Biraz geniş bir perspektifle küresel kapitalizmin önünde olası iki gelişme olacağını görmekteyiz. Birinci olarak, finansal değerler sisteminin çöktüğü böylesi bir ortamda dünya ticaret dengelerinin yeniden tesisi “zor” kullanarak gerçekleştirilebilir. Güney ve Uzak Doğu Asya’nın ucuz emek maliyetli fabrikalarında yaratılan *iktisadi artığın* yakılması gerekmektedir. Eğer bu üretim fazlasının “değersiz kağıtlarla” dünya pazarlarında satışı gerçekleştirilemezse, iktisat-dışı yöntemlere yakılması gerekecektir. Kapitalizmin belli aşamalarında bu tür “aşırı üretim - eksik talep” döngüleri yaşanmış ve her defasında da bu tür krizler bir savaş konjonktürü ile atlatılmıştır. **Rosa Lüksemburg** kapitalizmin bu tür küresel krizleri atlatmak için gereğinde *düzeltilici bir savaşa* başvurmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Günümüzde Orta Doğu ve Balkanlar’da başlayan, Irak’la devam eden ve Pakistan ve Afganistan’da “terörle savaş”la sürdürülmesi planlanan bölgesel savaşların böylesi bir düzeltilici savaşın öncülleri olduğu sıkça vurgulanmaktadır.

İkinci alması ise kapitalizmin küresel merkezlerinin giderek Asya’ya kayması ve bir tür *üçüncü dünya kapitalizminin* dünya sahnesine çıkmasıdır. Ancak bir yandan emeğin acımasız sömürsüne, diğer yandan da gezegenimizin çevresel kaynaklarının acımasız tahribatına dayalı böylesi bir vahşi kapitalizmin insanlığın geleceği açısından yarattığı tehditler kabul edilebilir olmayacaktır. Kaldı ki böylesi bir olasılığa karşı kendi hegemonyasını yitirme durumunda kalan ABD bu sürece açık müdahalede bulunmaktan geri kalmayacaktır. Dolayısıyla *düzeltilici savaş* bu alması altında da karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizin söz konusu “düzeltilici savaş” hesaplarının çok uzağında olmadığını görmemiz gerekmektedir. Nitekim, Türkiye’nin de bulunduğu coğrafyada, neoliberal yeni-emperyalist küreselleşmenin önünde aşması gereken iki engel durmaktadır: *laiklik* ve *bölünmezlik*. Bu anlamda, bazı neoliberal sol kesimlerin dudak bükmelerine hiç aldanmadan bir vurguyu çok açıkça yapmalıyız: laiklik ve ulusal bütünlüğün korunması günümüzde anti-emperyalist mücadelenin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Mensubu bulunduğum Bilkent Üniversitesi’nde öğrenim gören yedi öğrencimizi geçen hafta acımasız ve sorumsuz bir ihmâl neticesinde kaybettik. Ailelerinin ve tüm arkadaşlarının derin acısını sizlerin huzurunda bir kere daha paylaşmayı bir borç biliyorum.